

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Гатеж В.М.

студент,

Науковий керівник: Білоскурська О.В.

доцент,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНСТИТУТУ ДЕПУТАТСЬКОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

З метою забезпечення сприятливих умов для виконання депутатами їхніх повноважень і захисту їх від репресій за здійснення депутатської діяльності більшість держав світу закріплює на конституційному рівні ряд гарантій. Однією з них є депутатська недоторканість («іммунітет», «свобода від арешту»). Вона не дає можливість притягнути депутата до відповідальності за його політичну діяльність, навіть якщо вона має ознаки злочину чи правопорушення. Іммунітет надає незалежність та свободу депутату для безперешкодного здійснення своїх обов'язків.

Загальновідомо, що більшість європейських національних правових систем світу регламентують інститут недоторканості членів парламенту і надають їм подвійний захист:

- відсутність відповідальності за голосування, дії, вираження поглядів, думок під час виконання своїх професійних обов'язків ;
- заборона переслідування, арешту, проведення слідчих дій щодо члена парламенту без згоди парламенту.

Перший вид захисту переважно не має обмежень по терміну дії недоторканості і не передбачає жодних інших обмежень, а другий – передбачає випадки зняття недоторканості за певних обставин і обмежений терміном дії депутатського мандату.

Загалом в Європі недоторканність стосується народних депутатів. Однак в Бельгії, до прикладу, інститут недоторканості поширюється також і на міністрів, членів місцевих рад. Крім того, у кожній країні є свої особливості набуття іммунітету, його дії та зняття. Недоторканість, зазвичай, діє протягом строку повноважень парламенту з дня обрання чи з дня складання присяги. Цікавим моментом є пункт, щодо того якщо на кандидата в депутати вже заведена кримінальна справа до отримання мандату, то в Польщі, Великобританії, Естонії та Фінляндії кримінальне провадження не зупиняється, а в Данії, Греції, Німеччині, Угорщині та Чехії зупиняється після набуття статусу, однак може бути продовжене за рішенням парламенту. Досить часто інститут депутатської недоторканості у суспільстві піддається критиці. Дехто вважає його застарілим та таким, що суперечить основним

принципам конституційного права. Інші ж стверджують, що причина, за якою недоторканість є в конституціях багатьох країн, досі існує [1].

В Україні інститут депутатської недоторканості отримав своє закріплення на конституційному рівні в Конституції України (ст. 80) та Законі України «Про статус народного депутата України» (ст. 27) [2]. Так, згідно з чинним законодавством народному депутату України гарантується депутатська недоторканність на весь строк здійснення депутатських повноважень. Маються на увазі виступи депутатів у парламенті чи в його комітетах і комісіях, їх позиція при голосуванні з того чи іншого питання тощо. Це правило зберігає силу і після того, як дана особа втрачає депутатські повноваження. Але з цього є один виняток: депутати несуть юридичну відповідальність у разі вчинення ними образи чи клевети щодо інших суб'єктів [3]. Наведена норма покликана попередити зловживання народними обранцями своїм статусом, дисциплінувати їх і спонукає керуватись не емоціями, а юридично значущими фактами. Зауважимо, що депутат не може бути без згоди Верховної Ради України притягнутий до кримінальної відповідальності, затриманий чи заарештований. Така згода повинна бути виражена у формі відповідної постанови, що приймається на пленарному засіданні Верховної Ради України. Для допиту народного депутата як свідка згоди парламенту не потрібно. Обшук, затримання народного депутата чи огляд особистих речей і багажу, транспорту, житлового чи службового приміщення народного депутата, а також порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції та застосування інших заходів, що відповідно до закону обмежують права і свободи народного депутата, допускаються лише у разі, коли Верховною Радою України надано згоду на притягнення його до кримінальної відповідальності, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо. Недоторканність може бути знята рішенням Парламенту України за запитом Генерального Прокурора до Голови Верховної Ради України [4, с. 106-107].

Як бачимо, інститут депутатської недоторканості в Україні, має своє реальне, чітко визначене закріплення в Основному Законі країни та інших нормативно правових актах. За характером, він є доволі змістовним, що подеколи призводить до окремих зловживань, перевищень повноважень та ведення тіньової політики. Частина українських експертів зазначають, що будь який вид імунітету порушує принцип єдності перед законом, як ключової компоненти верховенства права, мотивує осіб, що вчинили злочин бути обраними, дискредитує законодавчу гілку влади та сприяє політичній корупції. Про стурбованість суспільства порушеною проблематикою, яка є надзвичайно актуальною для сучасного українського парламентаризму, і необхідністю її розв'язання свідчить подана в 2015 році електронна петиція до Президента України в якій наголошується про вимогу «скасувати депутатську недоторканість». На її підтримку проголосувало 26 тисяч 135 осіб [5].

На нашу думку, слід врахувати аргументовану позицію Венеціанської комісії Ради Європи стосовно цього питання: «У країнах, де дотримуються верховенства права та функціонують демократичні інституції імунітет не

потрібен, тому що ризик втручання в діяльність законодавчого органу дуже низький, водночас у країнах перехідного типу, де демократія лише на етапі розбудови, депутатів варто убезпечувати від переслідування з політичних мотивів та послаблення законодавчої гілки влади, адже звинувачення висуває судова чи виконавча влада. Також недоторканність захищає опозицію від утисків з боку правлячої більшості, убезпечує членів парламенту від політичних переслідувань та судових рішень з політичних мотивів» [6].

Підсумовуючи вищезазначене, зауважимо, що депутатська недоторканність в демократичних країнах встановлюється з, мабуть, єдиною метою: перешкодити переслідуванню парламентарія та здійсненню на нього тиску. В Україні ж, враховуючи окремі факти зловживання, перевищення повноважень та ведення тіншової політики народними обранцями, інститут депутатської недоторканності доцільно спростити, беручи до уваги міжнародну практику.

Список використаних джерел:

1. Вірна Н. Як у нас та як у них? Депутатська недоторканість (18.06.2015) [Електронний ресурс] / Вірна Н. // <https://rada.oporaua.org/chitati/a-iaak-u-nykh/6472-yak-u-nas-ta-iaak-u-nykh-deputatska-nedotorkannist>
2. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К. : «Вид-во «Право». Українська Правнича Фундація, 1996. – 65 с.
3. Про статус народного депутата України : Закон України від 01.01.2016 № 2790-12 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2790-12/conv/page2>
4. Колодій А., Лисенков С. Основи конституційного ладу – К.: Либідь, 1997. – С. 106-107.
5. Дем'янко Л. Зняття депутатської недоторканності: плюси та мінуси [Електронний ресурс] / Дем'янко Л. // http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=836%3Askasuvannya-deputatskoji-nedotorkannosti&catid=8&Itemid=350
6. Інститут міжнародних відносин Недоторканність по-європейськи. Між диктатурою та зловживаннями (07.02.2015) [Електронний ресурс] / Інститут міжнародних відносин // <http://www.eurointegration.com.ua/experts/2015/02/7/7030533>

Лук`ян В.О.

студентка,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ІНСТИТУТ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ ПЕРЕД ЛЮДИНОЮ В УКРАЇНІ

Окремі питання інституту відповідальності держави перед людиною набули актуального значення для сучасної української держави. Відповідно до ст. 3 Конституції України: «Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.» Виходячи із даного положення, ми можемо